

ЧУТТЄВО-МИСЛЕННЄВИЙ МЕХАНІЗМ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ ЛЮДИНОЮ

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено ектопсихічні функції, описані Карлом Юнгом у його праці «Аналітична психологія», та запропоновано чуттєво-мисленнєвий механізм ухвалення рішень людиною на основі цих функцій.

Ключові слова: почуття, відчуття, мислення, рішення, механізм.

Abstract

The work explores the ectopsychic functions, described by Carl Jung in his work "Two Essays on Analytical Psychology", and proposes a sensory-thinking decision-making mechanism of a human individual based on these processes.

Keywords: sensation, feeling, thinking, decision, mechanism.

Вступ

Карл Густав Юнг – видатний швейцарський психолог, засновник аналітичної психології. Основою винайдені Юнгом науки є поняття колективного несвідомого – стану, за якого несвідоме одного індивіда синхронізується з несвідомими проявами іншого [4, с. 89-90]. До прикладу, прояв колективного несвідомого у межах суспільства призводить до диференціації усієї громади на групи та реалізації цими групами певних архетипів.

У моделі Юнга, архетипи – типові образи, які складаються з характерних поведінкових рис, мають на меті забезпечити сталий та нерозривний від предків (тобто, геному), розвиток усього суспільства [4, с. 14]. Досліджуючи механізм реалізації особистістю рис певного архетипу, тобто, свідомого вчинення нею актів, переважно необґрунтованих її досвідом та волею, Карл Юнг в «Аналітичній психології» дотично намагається пояснити це явище дією ектопсихічних (тих, що спрямовано назовні, але які походять зсередини) функцій – почуття, мислення, інтуїція, відчуття [3, с. 16-23].

Метою статті є визначення та впорядкування чуттєво-мисленнєвих функцій, описаних Карлом Юнгом як ектопсихічні та створення на їхній основі чуттєво-мисленнєвого механізму ухвалення рішень людиною.

Результати дослідження

Аналітична психологія є похідною «фрейдизму» – підвиду психології, заснованого Зигмундом Фройдом [3, с. 3]. Основним інструментом дослідження для «фрейдизму» є психоаналіз – систематична інтерпретація людської поведінки шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків у вчинених тією чи іншою людиною поведінкових актах з огляду на взаємодію трьох складових людини – свідомого Я (тілесного), несвідомого Воно (душевного) та моралізатора Над-Я (розуму) [1, с. 7-10], [2, с. 61-84].

У своїх працях Фройд дійшов висновку, що усі форми людської поведінки взаємопов'язані, а їхньою генеральною метою є забезпечення продовження роду. Оскільки на шляху до цієї мети у людини постають різноманітні перепони – від культурних до фізіологічних, то вона мусить вдаватися до вироблення захисних пристосувань, аби, першочергово, не втратити цілісність свого внутрішнього світу під впливом рефлексій [2, с. 92-103].

Одним із видів захисних пристосувань, як виявив Юнг, є реалізація архетипу – сталого суспільного образу, особливості прояву якого людиною відомі всім, тому-то, не створюють рефлекторної невизначеності (нерозуміння обставин, які сприймаються критично) для інших членів

суспільства, отже, спрощують процеси налагодження міжособистісних відносин. Прикладом архетипів є стереотипні образи у культурі соціальної (містянин, селянин тощо) та інтернаціональної (джентльмен-англієць, клопіткий німець, хитрий єврей тощо).

Задаючись питанням того, яким чином особистість мимоволі починає проявляти поведінкові риси, не характерні для неї чи її досвіду, але властиві для того образу, який вона на себе «чіпляє», доходимо висновку, що існує певний психологічний механізм аналітично-синтезувального характеру, який функціонує безперервно та ґрунтується на інстинктах. Більше того, цей механізм забезпечує реалізацію будь-якого психологічного акту.

Розглянемо визначення понять почуття, мислення, інтуїція та відчуття.

«Почуття за допомогою певних чуттєвих тонів інформують про цінність речей» [3, с. 17-19].

Почуття (*sensation*) – перша функція чуттєво-мисленнєвого механізму. Він характеризується аналізом вхідної інформації та вибиранням із неї найбільш важливої. Почуття свідчать про те, що людина існує, оскільки отримує дані про зміни у навколишній дійсності, частина з яких безпосередньо стосується її. Почуття мають аналітичний характер. Важливо зазначити, що почуття є несформованими, тобто, вони не мають визначеності у контексті ухвалення рішення людиною. Функціонування почуттів забезпечується сенсорами – зокрема, рецепторами тіла людини. Призначенням почуттів є отримання людиною ззовні, від природи та людей, інформації для мислення, тобто, спрямованість почуттів – всередину.

«Мислення у своїй простій формі каже, що річ існує. Мислення – сприйняття та судження, воно дає ім'я цій речі та вводить поняття про неї» [3, с. 16].

Мислення (*thinking*) – друга функція мисленнєвого механізму, який характеризується співвідношенням отриманої інформації з досвідом (як цю чи подібну інформацію було використано минулого разу та які наслідки це мало). Мислення має синтезувальний характер. Метою мислення є сформування плану дій, тобто послідовності слів, рухів та інших реакцій, які є відповіддю людини на зовнішні подразники.

«Інтуїція дозволяє бачити круглі кути, відтворити які звичайній людині неможливо» [3, с. 19-23].

Оскільки природа інформації є різномірною, подекуди, невідомою для досвіду людини, то у такому разі мислення заміщає інтуїцію (*intuition*), яка методом спроб та помилок, використовуючи набуті навички та спираючись на подібність у природі, намагається сформулювати результативну відповідь.

«Відчуття – результат моєї поінформованості про зовнішні факти» [3, с. 16].

Відчуття (*felling*) – третя функція мисленнєвого механізму, який характеризується опрацюванням результатів роботи мислення. Відчуття є сформованими, тобто, вони мають визначеність у контексті ухвалення рішення людиною. Відчуття мають аналітичний характер. Функціонування відчуттів, як і почуттів, забезпечується сенсорами. Призначенням відчуттів є отримання людиною інформації про результати роботи мислення – зокрема те, як оточуючі оцінили комбінацію тих чи інших слів та рухів людини, тобто, спрямованість відчуттів – назовні. За результатами оцінки реакції навколишнього середовища на поведінку людини, відчуття поділяються на позитивні та негативні.

Відчуття (отримані відчуттями дані), почасти, стають основою для запуску подальших чуттєво-мисленнєвих механізмів, які мають іншу мету та інші вихідні дані, тобто, за таких умов відчуття перетворюються на почуття, що вказує на єдність чуттєвих функцій та на «тонку» різницю між ними.

Як узагальнено зазначає Крістофер Росс: «Почуття говорить вам про те, що щось існує, мислення каже, що саме існує, інтуїція підказує, звідки воно береться, відчуття дає вам зрозуміти, чи це приємно для вас чи ні» [5, с. 306].

Одна з найголовніших задач нашої роботи – акцентувати увагу на різниці між поняттям *почуття* та поняттям *відчуття*.

Класична психологія ігнорує окремішність цих понять, змішуючи їх воедино та надаючи їм значення інструменту пізнавальної діяльності людини, а не функцій (причинно-наслідкового апарату). Необхідно зауважити, що Юнг звертав на це увагу в «Аналітичній психології», вказуючи на лінгвістичну різницю в англійській мові між *sensation* та *felling*, недоступну для мови німецької [3, с. 20-21]. Подібний лінгвістичний нюанс також існує в українській мові: почуття закоханості – відчуття кохання, почуватися недобре – відчувати біль.

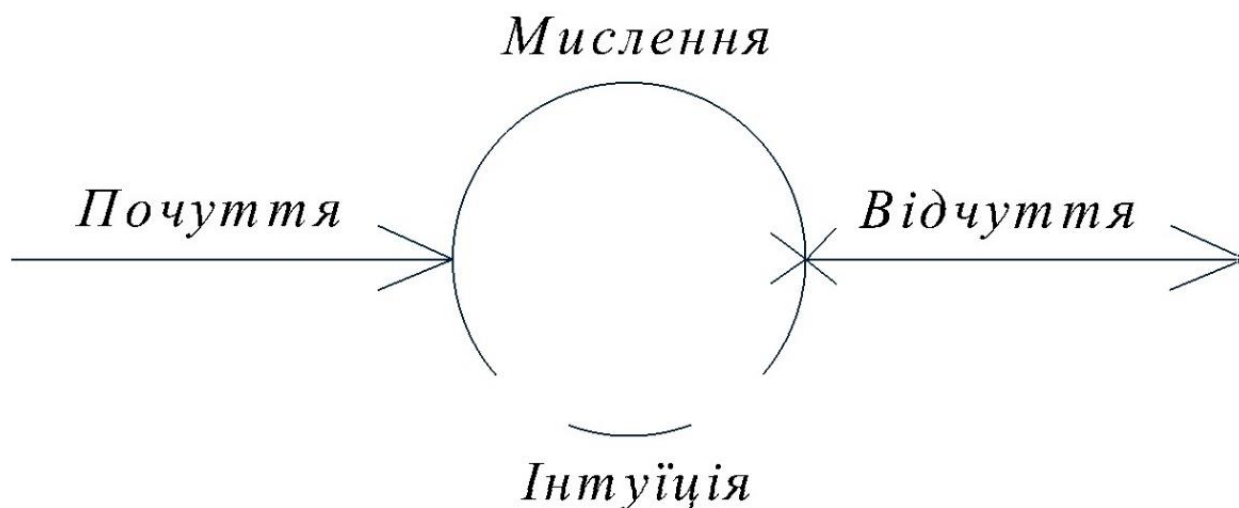
Щодо різниці між почуттями та відчуттями, Крістофер Росс вказував: «Юнг відкидав точку зору асоціативної психології, яка стверджувала те, що відчуття є лише вторинним явищем, похідною почуття. Він розрізняв принаймні декілька характеристик, які виокремлюють відчуття як окремий

психічний процес. Зокрема, Юнг класифікував відчуття як один із чотирьох способів, за допомогою яких люди орієнтують свою свідомість, тобто, відчуття є когнітивним процесом. Також слід зазначити, що Юнг розглядав відчуття як функцію раціональну та вольову, форму апперцепції» [5, с. 306-307].

На нашу думку, основоположною різницею між почуттями та відчуттями є їхня спрямованість: почуття спрямовано всередину, відчуття – назовні.

Розвиваючи цю думку, доцільно буде зауважити, що такі почуття, як, наприклад, патріотизм та почуття вірності, є саме почуттями, а не відчуттями, оскільки вони не вказують на дію назовні, тобто, їх спрямовано всередину: мовляв, «я знаю про свій обов'язок».

Описані функції об'єднуються в одному чуттєво-мисленнєвому механізмі ухвалення рішень людиною за наступною схемою:

Розглянемо реалізацію цього механізму на умовних прикладах.

Дитина у компанії дорослого, з огляду на різницю у віці, унаслідок реалізації архетипу «більше побачив – більше знаєш, отже, досягнеш свого меншою ціною», свідомо чи мимоволі, почуватиме свій «нижчий» статус, тому, шляхом мислення чи інтуїції вибере таку комбінацію слів та рухів, щоб вказати дорослому на те, що дитина розуміє та дотримується відведеного їй статусу. У випадку схвалення дорослим поведінки дитини, вона матиме позитивні відчуття, що вкаже їй на досягнення мети. У випадку несхвалення, дитина відчуватиме незадоволення, тобто, необхідність ухвалення ще одного рішення уже на основі нових даних задля отримання позитивних відчуттів.

Дівчина у колективі, у випадку, якщо у цьому колективі є хлопець, який їй подобається, тобто, вона відчуває симпатію до нього (але не відчуває сформованого кохання), шляхом мислення чи інтуїції вибере таку комбінацію слів та рухів, щоб вказати цьому хлопцю на те, що він їй до вподоби. У разі, якщо хлопець зацікавився цією дівчиною чи між ними існує взаємна симпатія, дівчина матиме позитивні відчуття. Якщо ж хлопець не зацікавився цією дівчиною, або ж дівчина не донесла своє бажання повною мірою (наприклад, натякнула незрозуміло), вона відчуватиме незадоволення.

Француз, прибувши до Великої Британії, з огляду на історичні перипетії між цими країнами, скоріш за все почуватиме свою окремішність від британців, тому, шляхом мислення чи інтуїції, свідомо чи мимоволі, у силу реалізації архетипу та необхідності асиміляції, дійде висновку щодо необхідності прояву властивих лише цій нації рис (акцент, манери, уподобання), реалізуючи які за допомогою слів та рухів, отримуватиме схвалення або несхвалення британців. У випадку схвалення, француз, скоріш за все, відчуватиме задоволення, у випадку несхвалення – незадоволення.

У контексті національного питання важливо враховувати геномно-асиміляційні процеси – ступінь збереження власної самобутності у чужорідному середовищі за умови асиміляції з ним. Саме тому ми стверджуємо, що француз *скоріш за все, а не безсумнівно* відчуватиме незадоволення за умови несхвалення британцями його поведінки, оскільки у цій ситуації водночас діють два чуттєво-мисленнєвих механізми – асиміляція саме його у саме цьому середовищі та асиміляція його поведінкового апарату шляхом набуття британських рис, які, у разі повернення француза на Батьківщину, відрізнятимуть його з-поміж своїх, що викликать у нього рефлекторну

невизначеність. Тобто, відчуття незадоволення в одному механізмі може перекриватися відчуттям задоволення в іншому механізмі, у якому свідомий француз не дав змінити свою самотність, таким чином вберігши себе від несхвалення вже з боку співвітчизників.

Висновок

Отже, у роботі дано визначення чуттєво-мисленнєвим функціям, описаних Карлом Юнгом як ектопсихічні (почуття, мислення, інтуїція, відчуття), послідовно впорядковано їх, встановлено їхній зміст та розкрито шляхи їхньої реалізації. На основі перерахованих функцій було створено чуттєво-мисленнєвий механізм ухвалення рішень людиною та наведено приклади його реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Тернопіль : «Навчальна книга - Богдан», 2021. 552 с.
2. Фройд З. По той бік принципу задоволення. Харків : «Фоліо», 2019. 155 с.
3. Юнг К. Аналітична психологія. Київ : «Центр учбової літератури», 2022. 250 с.
4. Юнг К. Архетипи і колективне несвідоме. Львів : «Астролябія», 2018. 608 с.
5. Ross, Christopher F.J. Orientation to religion and the feeling function in Jung's personality typology. *Studies in Religion/Sciences Religieuses* 1992.21(3): pages 305-320.

Гончар Богдан Віталійович – студент групи БМІ-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Прищак Микола Дем'янович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: m_pryschak@ukr.net

Bogdan Honchar – student of Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Pryshchak Mykola D. – Ph.D (Pedagogics), Associate Professor of Philosophy and Humanitarian Disciplines Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: m_pryschak@ukr.net